

Література

1. Бабанский Ю. К. Рациональная организация учебной деятельности. / Ю. К. Бабанский. – М. : Знание, 1981. – 96 с.
2. Башманівський О.Л. Формування інтелектуальних умінь старшокласників у процесі навчання предметів мовно-літературного. Монографія / Башманівський О.Л.- Ж.: ЖДУ ім. І. Франка, 2010.-194 с.
3. Бугрій О. В. Теорія і методика формування інтелектуальних умінь учнів у процесі географічної освіти : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Бугрій Олена Володимирівна. – Кривий Ріг, 2006. – 404 с.
4. Ильин Е. П. «Психология творчества, креативности, одаренности». – СПб: Питер, 2009.- 434 с.
5. Лаврешина Г. Ю. Формування логічної культури старшокласників у процесі навчання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 / Г. Ю. Лаврешина. – Кривий Ріг, 2000. – с. 18.
6. Павелков Р.В. Загальна психологія : [підручник] / Р.В.Павелков. – К., 2004. – 506 с.
7. Паламарчук В. Ф. Як виростити інтелектуала: Посіб. Для вчителів і керівників шкіл / В. Ф. Паламарчук., Ін-т педагогіки АПН України. – К. : Навч. книга. – Богдан, 2000. – 151 с.
8. Педагогическая энциклопедия. / Глав. редактор И. А. Каиров. в 4 т. – М. : Сов. энциклопедия, 1968. Т. 4. – 912 с
9. Прокопенко Н. И. Подготовка будущих учителей к формированию у школьников интеллектуальных умений: дис...канд. пед. наук : 13.00.01 / Н. И. Прокопенко. – Калуга, 1986. – 194 с.
10. Слостенин В. А. Педагогика: учеб. пособ. / [В. А. Слостенин и др.]; под ред. В. А. Слостенина. — М.: Академия, 2002. — 576 с.
11. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник. – К.: Міленіум, 2006. – 344 с.
11. Таренко Л. Б. Формирование интеллектуальных умений студентов средствами информационно-коммуникационных технологий / Л. Б. Таренко // Вестник ТИСБИ. — 2008. — № 3.
12. Федоренко Е. И. Формирование логических умений учащихся основной школы: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Е. И. Федоренко. – Харьк. ун-т внутр. дел. – Х., 1998. – 233 с.

УДК 373.5.016:[78:37.015.311:7](043.3)

Латишева Т. В.

КАТЕГОРІЯ «МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНИЙ ДОСВІД» У КОНТЕКСТІ НАВЧАННЯ УЧНІВ ТЕХНІЧНИХ ЛІЦЕЇВ

В статті розглядається категорія «музикально-естетический опыт» в контексті навчання учнів технічних ліцеїв. Виділена категорія представлена як результат процесу історичного освоєння музикальної культури.

Ключевые слова: *музыкально-эстетический опыт, ученики технических лицеев, музыкальная культура.*

In this article the category "musical aesthetic Calligonum" in the context of learning uchyaschihsya technical schools. Dedicated category is represented as a result of the process of historical development of musical culture.

Keywords: *musical aesthetic experience, students of technical facial, musical culture.*

Нова парадигма освіти призвела до зникнення уніфікованої системи навчання в освітньому просторі, що створило ситуацію педагогічного плюралізму. Сучасна система освіти знаходиться у стадії реформування і являє собою розмаїття змісту навчання, форм його організації та методів здійснення.

Перед середньою освітою, особливо спеціалізованою (технічні ліцеї не є виключенням) постають завдання, щодо формування в учнів ерудованості, яка би відповідала вимогам світового рівня. Це уможлиблюється завдяки особливому ставленню до музичної культури, здатної впливати на особистість учня не лише у своїх різновидах (наприклад масова молодіжна музика), а і як засіб розвитку та поглиблення інтелектуально-творчого потенціалу кожного з урахуванням глибинних нейрофізіологічних процесів, що відбуваються у корі головного мозку.

Трансформації в сучасній системі музичної освіти вимагають ретельного погляду на інтереси учнів середніх класів, зокрема на їх музичні уподобання, а також на процес їх інтелектуально-творчого розвитку. Разом з тим, педагогічна теорія і практика потребує подальшого розгляду проблеми формування музично-естетичного досвіду підлітків, вивчення особистісних факторів, що впливають на рівень їх музичного самовдосконалення; врахування необхідності подальшого розвитку творчих якостей, цілеспрямоване оволодіння відповідними методами самоосвіти й самовиховання, здатними підвищити ефективність та забезпечити високий рівень їх духовної культури.

Актуальність обраної проблеми зумовлена і тим, що процес формування музично-естетичного досвіду позитивно та конструктивно впливає на ефективність розумової діяльності підлітків у цілому, сприяє розвитку творчого мислення, уяві й інтуїції, здатності до швидкої орієнтації в реальних освітніх і виховних системах, вмінню передбачати і ефективно діяти в різних ситуаціях, які виникають у процесі навчання та життєдіяльності.

Вирішення поставленої проблеми потребує розкриття деяких суперечностей: між досягненнями наукової теорії щодо розумових потреб та фізіологічних можливостей мозку людини та недостатньою обізнаністю й практичним використанням відповідних знань у практиці музичного навчання; між дієвістю інтелектуального потенціалу щодо набуття музично-естетичного досвіду учнів середніх класів спеціалізованих освітніх закладів та незначним рівнем його використання в процесі їх навчання; між виховним потенціалом музичного мистецтва та недбалим ставленням до його використання в системі загальної освіти.

Сучасна педагогічна наука спирається на досягнення філософії, соціології, психології у винайденні нових перспективних рішень на шляху забезпечення учнів відповідними теоретичними та методичними досягненнями та системою творчих заходів для формування загальної культури. Відповідно до нашого дослідження – це система музичного впливу на формування музично-естетичного досвіду з метою поглиблення ерудованості підлітків завдяки усвідомленню існуючих в музиці глибоких смислів, змістових образно-емоційних впливів та життєвих асоціацій, і що особливо важливо, заповнення високим музичним мистецтвом частини особистісного духовного простору молодшої людини, на яке доволі безапеляційно претендує сучасна масова молодіжна культура.

Сутність музично-естетичного досвіду як важливої складової формування особистостей учнів середніх класів може бути розкрита у контексті загальнонаукового змісту поняття «досвід». Ця категорія є однією з фундаментальних у філософії, соціології, психології, педагогіці.

У сучасній філософії розглядаються різні аспекти її інтерпретації. Так, В.Г. Панов, наприклад, вважає, що поняття «досвід» є широко осяжним, тому охоплює все розмаїття ставлення людини до зовнішнього світу. Виділяючи чуттєвий, практичний та теоретичний досвід, він указує на те, що цей термін «буде характеризувати відношення людини до об'єктивного світу як такого суб'єкта, який здатний до відчуття, спроможного до практичних дій і того, хто володіє свідомістю» [4, 204]. Дослідник визначає досвід як міру пізнання практичного використання об'єктивних законів.

Розглядаючи досвід у межах людського способу буття, В.П. Іванов визначає його особливою формою засвоєння світу. Оскільки ж реальним проявом буття є діяльність, досвід не може бути ні чим іншим як досвідом діяльності [2, 133].

У довідковій літературі досвід розглядається: як сукупність знань, навичок, набутих на основі та у процесі безпосередньої взаємодії людей із зовнішнім світом; форма засвоєння людиною раціональних здобутків минулої діяльності. Об'єктивним джерелом досвіду вважається циклічне повторення будь-якої діяльності. Специфічні види діяльності і породжують відповідний досвід, а вся сукупність життєдіяльності збагачує людину цілісним життєвим досвідом і відбивається у ньому. Взаємозв'язок практики та пізнання, засвоєння та накопичення досвіду є соціальним процесом, який відбувається на основі об'єктивних законів суспільного розвитку [6].

У роботах О.М. Аверіна, В.П. Іванова, П.В. Копніна та інших розглядаються філософські аспекти формування музично-естетичного досвіду. Досліджуючи людський досвід у загально філософському вимірі з боку його генезису та способів прояву, автори визначають дану категорію як особливу форму засвоєння світу, що є синтезом людської діяльності та активності. Тлумачення досвіду як сукупності набутих у результаті пізнавальної діяльності знань викликано намаганням виявити його специфіку.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що розвитку та формуванню особистості, високих духовних якостей, зокрема структури

психологічного досвіду особистості, пошуку закономірностей саморозвитку особистості у різних сферах людської діяльності, в т. ч. у освіті, завжди приділялася належна увага. Значна увага в психолого-педагогічній науці приділялась проблемі освітньої діяльності, її змісту та методам (О.О. Бодальова, С.Б. Єлканова, Л.Г. Рувінського та ін.).

У своїх наукових працях психологи вивчають питання змісту та структури психологічного досвіду особистості, досліджують його окремі компоненти, виявляють домінанти та механізми синтетичного впливу музики. Так Л.С. Виготський, В.В. Медушевський, Є.В. Назайкінський, Б.М. Теплов та ін. підкреслюють, що збагачення психологічного досвіду людини відбувається в результаті присвоєння ним творчих сил, які знаходяться в продуктах творчої діяльності минулих поколінь. Даний процес не є механічним створенням психічних рис людини під впливом загальної культури, а є результатом її охоплення власною культурою, що стає контекстом розвитку у кожної особи свого неповторного сприйняття, мислення та відчуття.

Для нас важливим є визнання досвіду як невід'ємної частини структури особистості. В процесі формування досвіду значну роль відіграють типологічні властивості особистості, у тому числі такі складові психічних процесів як емоції, почуття, пам'ять, мислення. Досвід значною мірою впливає на вищу підструктуру особистості – її спрямування, зумовлюючи прагнення, інтереси та аксіологічні орієнтації людини. Засвоюючи соціальний досвід, індивід (у нашому випадку учень) стає особистістю, а її розвиток та активність залежить від того, наскільки різнобічним та змістовним є засвоєний ним досвід.

Ефективність впливу соціального досвіду на особистість знаходиться в безпосередній залежності від педагогічних умов його формування. Педагогічна теорія надає свої висновки щодо характеристик ефективних умов організації процесу засвоєння учнями, соціальних цінностей та, головне, формування індивідуального ставлення до них (Ю.К. Бабанський, В.І. Бондар, І.Ф. Герbart та ін.). Так, Герbart визнає, що діяльність є єдиним джерелом досвіду, а значить важливим компонентом досвіду особистості. Він підкреслює єдність чуттєвого та раціонального у досвіді : «Лише в роботі навчаються мистецтву і набувають навички, уміння, але навіть у роботі навчається мистецтву лише той, хто попередньо подумки вивчив науку, засвоїв її, визначився завдяки їй і визначив себе, наперед для майбутніх вражень, що очікуються з боку досвіду» [1, 133].

В.І. Петрушин зазначав в контексті музичної діяльності, що досвід поділяється на декілька груп, серед яких важливе місце посідає досвід емоційно-ціннісного відношення до світу. Він пов'язаний, перш за все, з естетичним відношенням, як особливим відношенням особистості до дійсності, що проявляється у необхідності спілкування з прекрасним, в умінні відчувати, розуміти та оцінювати його.

Питанням формування музично-естетичного досвіду приділяли гідну увагу: І.А. Зязюн, Т.М. Завадська, В.Ф. Орлов, О.М. Олексюк, Г.М. Падалка, К.П. Португалов, О.П. Рудницька, В.Д. Шульгіна та інші.

Так, О.Є. Реброва, розкриваючи структуру художньо-ментального

досвіду, наприклад, у мистецькій освіті, наголошує на присутності пам'яті у його структурі, тобто його залежності від культурних надбань, у межах яких він набувається. Звернемо увагу на думку Л.С. Виготського про те, що такий досвід не передається від батька до сина, а є досвідом минулих поколінь, тобто історичним досвідом [5].

У цьому сенсі застосовує поняття «культурний досвід» О. М. Олексюк. Вона інтерпретує його з педагогічної точки зору як синтез елементів культури, які передаються учням через зміст шкільної освіти. Якщо метою загальної освіти є оволодіння культурним досвідом, то результатом цього процесу повинно стати досягнення рівня освіченості [3, 169].

Значна увага проблемі змісту та якості музичного навчання, застосування музики у різних навчальних галузях і змісті різних предметів, вивченню фізіологічних реакцій головного мозку на музику та її сприйняття особистістю приділялась іноземними вченими: Aniruddh D. Patel, Jon S. Bakin, Christo Pantev, Жан-Марк Ідлайн, Thomas M. McKenna, Ray Dolan, Норман Уэйнбергер та інші. У їх роботах наголошується про позитивний вплив музики на темпи та якість засвоєння будь-якої інформації, у тому числі інтелектуально насиченої, що дає підстави розраховувати на технологічний зв'язок сприйняття та обробки мозком інформації у галузі точних наук і позитивний вплив емоційної реакції людини на музику на міцність засвоєних знань.

Таким чином, розкриваючи науково-теоретичний зміст поняття «музично-естетичний» досвід учнів середніх класів, необхідно брати до уваги процесуальність та результативність цього феномену, його внутрішньо культурний вимір для кожної особи та можливість його набуття відповідно до змісту навчальних програм. Але особливого сенсу набуває формування музично-естетичного досвіду в контексті навчання у технічних ліцеях в умовах штучної втрати перспективних важелів використання музичного мистецтва у інтелектуальному становленні учнів.

Література

1. Герbart И.Ф. *Избранные педагогические сочинения.* – Т. 1. – М.: Учпедгиз, 1940. – 292 с.
2. Иванов В. П. *Человеческая деятельность, познание, искусство.* – Киев : Наукова думка, 1977. – 251 с.
3. Олексюк О.М. *Засоби масової інформації у формуванні загальнокультурної компетентності учнівської молоді [Електронний ресурс] / Ольга Миколаївна Олексюк. Режим доступу http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/osdys/2010_2/10oortkut.pdf*
4. Панов В.И. *Чувственное, рациональное, опыт.* – Москва : Издательство МДУ, 1976. – 204 с.
5. Реброва О.Є. *Теоретичне дослідження художньо-ментального досвіду в проекції педагогіки мистецтва : [монографія] / О.Є. Реброва.* – Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 295 с.
6. *Філософський словник / За ред. В.І. Шинкарука: 2-е вид. перероб. і доповнене.* – К.: Гол. ред. УРЕ, 1986. – С. 320 – 321.